

मधुवन नगरपालिका क्षेत्रभित्र वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण र अपराधको प्रकृती (वर्तमान समस्या/चुनौती तथा समाधानका उपाय)

मिति: २०८१।१।१४ गते

सन्तोष चौधरी
वन अधिकृत
खाता सर्व-डिभिजन वन कार्यालय, सानोश्री

मधुवन नगरपालिका क्षेत्रमा वनको अवस्था

वनको सि.नं. प्रकार	संख्या	जम्मा क्षेत्रफल (हे) घरघुरी	जनसंख्या	कैफियत
सामुदायिक वन	५४	५३००	८३३३	४०९९८
धार्मिक वन	३	१५.३६		
जम्मा	५७	५३१५	८३३३	४०९९८

वडा अनुसार मधुवन नगरपालिकामा वनक्षेत्रको अवस्था

वडा नं.	संख्या	क्षेत्रफल	कैफियत
१	८	७२५.६६	
२	१२	१२५७.५१	
३	११	६९८.४१	
४	११	१२७०.२१	
५	५	६१६.५३	
६	४	३०४.५२	
७	०	०	
८	१	४२.८	
९	२	३८४.६६	
जम्मा	५४	५३००	

वडा अनुसार मधुवन नगरपालिकामा वन क्षेत्रको अवस्था

वडा नं. संख्या क्षेत्रफल कैफियत

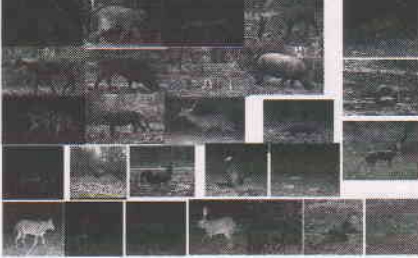
खाता संरक्षित वन (जैविक मार्ग) क्षेत्र

- बर्दिया रा नि. नेपाल र कर्नाटकाबाट वाङ्गलवाइफ सेन्ट्री भारत सँग जोडिएको महत्वपूर्ण जैविक मार्ग क्षेता । नेपालको सबैभन्दा फल्कसनल कोरिडोर ।
- क्षेत्रफल : २०२ वर्ग कि.मि.
- जम्मा बावड सा.वन : ७४ वटा -
- क्षाता सा.वन समन्वय समिति अस्तित्व ३२
- बैरी सा.वन समन्वय समिति अस्तित्व ७
- बनान्ता समन्वय समिति अस्तित्व : २८
- आवड घरघुरी : ८५८०
- खाता संरक्षित वन घोषणा मिति : २०६७/०२/२२

खाता जैविक मार्ग क्षेत्रमा क्यामेरा ट्रयापमा परेका ३४ आहार प्रजाती तथा अन्य ठूला जनावरहरू

मधुवन नगरपालिकामा वन तथा वन्यजन्तु सम्बन्धी अपराध

सि.नं.	आ.व.	वन अपराध सम्बन्धी मुद्दा	वन्यजन्तु अपराध सम्बन्धी मुद्दा	केफियत
११	२०८०/०८		५	२ वटा मुद्दामा सरकारी बकिल कार्यालयबाट निर्णय भई अभियोग पत्रको तयारीमा बाँकी मुद्दामा अनुसन्धान कार्य जारी रहेको ।
२०	२०७९/०८		४	२ वटा मुद्दा सम्मानित बर्दिया जिल्ला अदालतमा पेश भई सकेको र बाँकी २ वटामा अनुसन्धान कार्य जारी रहेको ।
३९	२०७८/०७		२	सम्मानित बर्दिया जिल्ला अदालतमा पेश भई सकेको ।

वन तथा वन्यजन्तु सम्बन्धी अपराधका कारणहरू

- अधिकांश वडा तथा वस्तीहरू भारतीय वनक्षेत्रसँग जोडिएर रहेको हुनाले भारतीय वनक्षेत्रबाट चोरी पैठारी ।
- वडा नं. ७ र ९ मा नेपाल तर्फ न्यून वनक्षेत्र रहेकोले काठको लागी भारतीय वनक्षेत्रमा निर्भर रहनु ।
- सिमावर्ती क्षेत्रमा रहेका समुदायको न्यून आयु र बेरोजगारीका कारण भारतीय जंगलमा बेगारी गर्न जानि र सो बापत प्राप्त गर्ने काठ दाउरा घरकाजको लागि ल्याउदा मुद्दा खेप्नु पर्ने ।
- अशिक्षा वा जनचेतनाको कमी ।

समाधानका उपायहरू

- स्थानीय समुदायमा वन तथा वन्यजन्तु अपराध सम्बन्धी चेतनाको कमी भएर जानी नजानी अपराधमा संलग्न हुने गरेकोले वन कार्यालय, नेपाल प्रहरी र जिल्ला सरकारी बकिल कार्यालयको समन्वयमा वडा स्तरमा सचेतना कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- सामुदायिक वनको उपभोक्ताबाट बञ्चितमा परेका समुदायहरूलाई वनक्षेत्रको उपभोग गर्न गराउनका लागि वन कार्यालय तथा फेकोफन सँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- सिमावर्ती क्षेत्रमा बसोबास गर्ने बिपन्न स्तरका घरधुरीलाई आयआर्जनका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- भारतीय जंगलबाट बेगारी गरी ल्याएको काठको सन्दर्भमा वन कार्यालय, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, नेपाल प्रहरी, सरास्व प्रहरी र भारतीय वन प्रशासनसँग छलफल गरी निकास निकाल्नका लागि आवश्यक समन्वय गर्ने ।

वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी अन्य समस्या तथा चुनौतीहरू

- मानव र वन्यजन्तु बीचको बढ्दो द्वन्द ।
- वन अतिक्रमण
- फोहोरमैला व्यवस्थापन
- छाडा गाईगोरू व्यवस्थापन
- नदि जन्य पदार्थको उत्खनन तथा घाटगद्दी
- सामुदायिक वनको उपभोक्ताबाट बञ्चितकरण

समाधानका उपायहरू

- मधुवन नगरपालिका अन्तर्गत हुने गरेको मानव र वन्यजन्तु बिचको द्वन्द न्यूनिकरण गर्नका लागि मधुवन नगरपालिका नेतृत्वमा डिभिजन वन कार्यालय, बर्दिया रा.नि. कार्यालय तथा अन्य संरक्षण साझेदार संस्था, राजनैतिक दल तथा अन्य सरोकारवालाहरू सँग सहकार्य गरेर एकिकृत कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- मधुवन नगरपालिका अन्तर्गतको वनक्षेत्रमा अतिक्रमण हुन नदिन आवश्यक समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- मधुवन नगरपालिका भित्र उत्पादन हुने फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि तत्काल स्थायी समाधान खोज्नु पर्ने ।
- छाडा गाईगोरू व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।
- नदि जन्य पदार्थको उत्खनन तथा घाटगद्दीलाई वन कार्यालय तथा स्थानीय वन उपभोक्ता समूह सँगको सहकार्यमा व्यवस्थित गर्नु पर्ने ।
- सामुदायिक वनको उपभोक्ताबाट बञ्चितकरणमा परेका वडा नं. ७ र ९ का उपभोक्ताहरूलाई वनक्षेत्र उपभोग गर्नका लागि वन कार्यालय, फेकोफन, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह तथा अन्य सरोकारवाला निकाय सँग समन्वयकारी भूमिका गर्ने ।

सरकारी वकीलको परिचय, सरकारवादी मुद्दाहरू र समुदायबाट गरिएको अपेक्षा

नगेन्द्र लम्साल, जिल्ला न्यायाधिवक्ता,
जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया
२०८१ बैशाख १४ गते

सरकारी वकीलको परिचय:

सरकारी वकील को हुन् :

- फौजदारी न्याय प्रशासनका तीन प्रमुख कार्य अनुसन्धान, अभियोजन र न्यायिक निर्णय मध्ये महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र यस अन्तर्गतका सरकारी वकील कार्यालयमा कार्यरत सरकारी वकीलहरूलाई राज्यको तर्फबाट अभियोजनकर्ताको जिम्मेवारी दिइएको छ ।
- राज्यको कानूनको रक्षक र सरकारको कानूनी सल्लाहकार सरकारी वकील हो ।
- सरकारवादी मुद्दाहरूमा र सरकारलाई विपक्षी बनाई दायर भएका रिट/मुद्दाहरूमा राज्यको तर्फबाट अदालत/न्यायिक निकायमा प्रतिनिधित्व गर्दै वहस पैरवी र प्रतिरक्षा गर्ने र सरकारवादी मुद्दाहरूको अभियोजन गर्ने कानूनी अधिकार प्राप्त व्यक्तिलाई सरकारी वकील भनिन्छ ।
- सरकारी वकील कानूनको ज्ञाता र विशेषज्ञ हुन्छन् ।
- मानव अधिकारको रक्षक ।
- फौजदारी न्याय प्रशासनको सुधारको संवाहक र समन्वयकर्ता ।
- कानूनको शासनको संरक्षक तथा प्रचलनकर्ता ।
- निशुल्क पीडित पक्षको प्रतिनिधित्व गर्छन् ।
- पीडितलाई न्याय र कसूरदारलाई सजाय दिलाउन न्यायका लागि बोल्ने सहजकर्ता र पीडितलाई अदालतबाट अन्तिम फैसला भएपछि क्षतिपूर्ति दिलाउन समन्वय गर्ने भएकाले सरकारी वकील जनताका वकील हुन् ।

सरकारी वकीलका कामहरू:

सरकारी वकीलको काम सरकार वादी हुने देवानी मुद्दा र सरकारवादी हुने फौजदारी मुद्दासँग मात्र सम्बन्धित हुन्छ । उक्त मुद्दाहरूमा सरकारी वकीलले निम्न कार्यहरू गर्छ:

- नेपालको संविधानले संविधानमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक कुनै अदालत वा न्यायिक निकाय वा अधिकारी समक्ष मुद्दा चलाउने वा नचलाउने भन्ने कुराको अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार महान्यायाधिवक्तामा निहित राखेको छ । धारा १५८ (२)

- महान्यायाधिवक्ताबाट अभियोजन सम्बन्धी आफूमा निहित अधिकार मातहत सरकारी वकीललाई तोकिएको शर्तको अधिनमा रही प्रयोग र पालना गर्न सक्ने गरी प्रत्यायोजन गरिएको हुन्छ ।
- नेपाल सरकारको हक, हित वा सरोकार निहित रहेको मुद्दामा महान्यायाधिवक्ता वा निजको मातहतका सरकारी वकीलबाट नेपाल सरकारको प्रतिनिधित्व गरिनेछ भनी उल्लेख छ । धारा १५८ (२)
- नेपालको संविधानमा भएको व्यवस्था, महान्यायाधिवक्ताबाट प्रत्यायोजित अधिकार र अन्य कानूनहरूमा भएको व्यवस्था अनुसार सरकारी वकीलले सरकारवादी मुद्दाको साथै सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दा र सरकारलाई विपक्षी बनाई दायर भएका मुद्दा मामिला र रिट क्षेत्रमा समेत अभियोजन, वहस पैरवी, प्रतिरक्षा गर्ने र सरकारी निकायहरूलाई कानूनी राय प्रदान गर्ने र हिरासतमा रहेका व्यक्तिलाई मानवोचित व्यवहार नगरेको, आफन्त वा कानून व्यवसायीलाई भेटघाट गर्न नदिएको भन्ने जानकारी वा उजुरी परेमा हिरासत अनुगमन गर्ने र छानबिन गरी त्यस्तो हुनबाट रोक्न सम्बन्धित अधिकारीलाई निर्देशन दिने काम सरकारी वकीलले गर्छन् ।
- कसूरको प्रभावकारी अनुसन्धानका आधारमा दोषी देखिएका व्यक्ति उपर नेपाल सरकारको तर्फबाट अभियोजन गर्ने र पीडितलाई न्याय उपलब्ध गराउन पिडितको तर्फबाट वहस पैरवी/प्रतिरक्षा गर्ने काम सरकारी वकीलबाट हुन्छ ।
- कसूरको अनुसन्धान गर्ने अधिकारीहरू (प्रहरी अधिकृत, वन कर्मचारी, राष्ट्रिय निकुञ्जका कर्मचारी, औषधी निरीक्षक, खाद्य निरीक्षक, प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा अधिकृत आदि) लाई कसूरको अनुसन्धान गर्दा निर्देशन दिने ।
- कसूरको अनुसन्धान गरे पछि प्रमाणको आधारमा को उपर मुद्दा चलने, को उपर मुद्दा नचल्ने, मुद्दा चलने भए कुन कसूरमा कुन सजायको मागदावी लिएर मुद्दा चलाउने भन्ने कुराको निर्णय गर्ने ।
- मुद्दा चलाउने निर्णय भएमा अभियोग पत्र तयार गरी अदालत/न्यायिक निकायमा प्रमाण सहित मुद्दा पेश गर्ने ।
- मुद्दामा सरकारको तर्फबाट वहस पैरवी गर्ने, साक्षीहरूको वकपत्र गराउने, जिरह गर्ने, पछि प्राप्त भएका प्रमाणहरू अदालतमा पेश गर्ने ।
- अदालत/न्यायिक निकायले गरेको फैसला वा आदेशमा चित्त नबुझेमा माथिल्लो अदालतमा पुनरावेदन गर्ने वा निवेदन दिने ।
- नेपाल सरकारका कार्यालयहरूले माग गरेको कानूनी प्रश्नमा कानूनी राय प्रदान गर्ने ।
- नेपाल सरकारको हक हित सरोकार रहेको मुद्दामा वहस पैरवी प्रतिरक्षा गर्ने तथा साक्षीको वकपत्र गराउने ।

- सरकारी निकाय वा पदाधिकारी विरुद्धका मुद्दामा सरकारी निकाय वा पदाधिकारीको प्रतिरक्षा गर्ने ।
- हिंसा वा अपराध पीडित, जाहेरवाला वा साक्षीका साथै हिरासतमा रहेका व्यक्तिहरूको मानवअधिकारको संरक्षण गर्ने ।

नेपालमा सरकारी वकील कार्यालयको सांगठनिक संरचना:

- १) महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय (१ वटा)
- २) उच्च सरकारी वकील कार्यालयहरू (१८ वटा)
- ३) विशेष सरकारी वकील कार्यालय (१ वटा काठमाडौंमा रहेको)
- ४) जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयहरू (७७ वटा)

नेपालमा सरकारी वकीलका पदहरू:

- महान्यायाधिवक्ता: प्रधानमन्त्री सिफारिसमा राष्ट्रपतिबाट नियुक्त हुने संवैधानिक व्यवस्था नेपालको संविधानको धारा १५७ (२) मा रहेको छ । धारा १५८ (१) मा नेपाल सरकारको मुख्य कानूनी सल्लाहकार हुनेछ भनी उल्लेख भएको । धारा १५८ (२) मा यस संविधानमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक कुनै अदालत वा न्यायिक निकाय वा अधिकारी समक्ष नेपाल सरकारको तर्फबाट मुद्दा चलाउने वा नचलाउने भन्ने कुराको अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार महान्यायाधिवक्तालाई हुनेछ भन्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । महान्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी विस्तृतमा नेपालको संविधानको धारा १५८ मा उल्लेख रहेको छ ।
- नायव महान्यायाधिवक्ता: नेपाल न्याय सेवाको राजपत्रांकित विशिष्ट श्रेणी (सचिव स्तर) को सरकारी वकील ।
- सहन्यायाधिवक्ता: नेपाल न्याय सेवा, सरकारी वकील समूहको राजपत्रांकित प्रथम श्रेणी (सहसचिव स्तर) को सरकारी वकील ।
- उपन्यायाधिवक्ता/जिल्ला न्यायाधिवक्ता: नेपाल न्याय सेवा, सरकारी वकील समूहको राजपत्रांकित द्वितीय श्रेणी (उप सचिव) स्तरको सरकारी वकील ।
- सहायक जिल्ला न्यायाधिवक्ता/सहायक न्यायाधिवक्ता: नेपाल न्याय सेवा, सरकारी वकील समूहको राजपत्रांकित तृतीय श्रेणी (शाखा अधिकृत) सरहको सरकारी वकील ।

सरकारवादी मुद्दाहरू:

(क) देवानी मुद्दाहरू:- सरकारी र सार्वजनिक सम्पत्ति सम्बन्धी मुद्दाहरू र नेपाल सरकारको हक हित सरोकार सम्बन्धी देवानी मुद्दाहरू सरकारवादी हुन्छ ।

(ख) फौजदारी मुद्दा:- दुनियावादी फौजदारी हुने केही अपवादलाई छोडेर प्राय सबैजसो मुद्दाहरु सरकारवादी हुन्छन् । यसलाई यसरी वर्गिकरण गर्न सकिन्छ ।

जीउ ज्यान सम्बन्धित कसूर:- ज्यान सम्बन्धि कसूर, ज्यान मार्ने उद्योग, अंगभंग, तेजाब खनाई कुरूप पारेको, गर्भपतन, गैरकानूनी थुना, ब्यक्ति वेपत्ता पार्ने, अपहरण तथा शरिर बन्धक, इलाज (उपचार) सम्बन्धी कसूर, मानव बेचबिखन सम्बन्धी कसूर ।

राष्ट्र र समाज विरुद्धका कसूर:- राज्य विरुद्धका कसूर, सार्वजनिक शान्ति भंग गर्ने कसूर, अपराधका प्रमाणहरु नष्ट गर्ने, प्रमाण संकलनमा बाधा पुर्याउने कसूर, सार्वजनिक स्वास्थ्य, सुरक्षा, सुविधा, नैतिकता विरुद्धका कसूरहरु, हातहतियार र विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी कसूर, राष्ट्रिय वा सार्वजनिक सम्पत्ति विरुद्धको कसूर, धर्म सम्बन्धी कसूर, लागूऔषध, वन-सम्बन्धी कसूर, नक्कली नोट, नक्कली टिकट सम्बन्धी कसूर, भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर ।

समाजका कमजोर वर्ग उपर भेदभाव सम्बन्धी कसूर:- गम्भीर घरेलु हिंसा, बोक्सीको आरोप, छुवाछुत सम्बन्धी कसूर ।

यौनजन्य कसूर:- बालविवाह, बहुविवाह, जबरजस्ती करणी/उद्योग, बाल यौन दुरुपयोग ।

सम्पत्ति सम्बन्धी कसूर:- चोरी, डाँका, ठगी, आपराधिक विश्वासघात, सार्वजनिक लिखत कित्ते सम्बन्धी, नाप तौल सम्बन्धी कसूर, आपराधिक उपद्रव सम्बन्धी कसूर ।

सरकारवादी फौजदारी मुद्दाको कारवाही प्रकृत्यामा सरकारी वकीलको प्रतिनिधित्व:

- अनुसन्धान (निर्देशन दिने)
- अभियोजन (मुद्दा चल्ने नचल्ने निर्णय गर्ने र अभियोग पत्र दायर गर्ने)
- अदालती/न्यायिक कारवाहीमा प्रतिनिधित्व (साक्षी वकपत्र, वहस पैरवी र प्रतिरक्षा, निवेदन, पुनरावेदन, मुद्दा दोहोर्वाई हेरी पाउने निवेदन सम्बन्धि काम)

सरकारवादी फौजदारी मुद्दामा सरोकारवाला निकायहरू:

- प्रहरी र अन्य अनुसन्धान गर्ने निकायका अनुसन्धान अधिकारी र कर्मचारीहरू
- सरकारी वकील
- निजी कानून व्यवसायी (नेपाल बार)
- अदालत/अर्धन्यायिक निकाय
- फरेन्सिक विज्ञ/चिकित्सक, समुदाय/नागरिक समाज (विभिन्न प्रकारका अपराधको न्याय निरूपणमा सम्बन्धित विज्ञहरू)
- स्थानीय तह
- अन्य विभिन्न सरकारी निकाय/संघ संस्था (अस्पताल, पुर्नस्थापना केन्द्र आदि)

समुदायबाट सरकारी वकीलले राखेको अपक्षा:

- कसूरको सूचना नजिकको प्रहरी कार्यालयमा वा नजिकको सम्बन्धित अनुसन्धान गर्ने कार्यालयमा थाहा पाउने वित्तिकै छिटो उपलब्ध गराउने ।
- कसूर गर्ने व्यक्तिलाई पक्राउ गर्न वा नियन्त्रण गर्न सहयोग गर्ने ।
- कसूरको अनुसन्धानको क्रममा आफूले देखेको र थाहा पाएको साँचो कुराको जानकारी अनुसन्धान अधिकारी, सरकारी वकील र अदालत/न्यायिक निकायमा बयान र वकपत्रमा जानकारी गराउने ।
- कसूरको अनुसन्धानको क्रममा तयार गरिने विभिन्न लिखतहरूमा रोहवरमा र साक्षी बस्ने र घटना विवरण कागज गर्ने ।
- अपराध पीडितलाई तत्काल उद्धार, उपचार, राहत र पुर्नस्थापना गर्न सहयोग गर्ने ।
- मुद्दाको साक्षीको रूपमा रहेका व्यक्तिले अदालत/न्यायिक निकायमा तोकिएको दिनमा समयमा आई आफूले देखेको, जानेको र थाहा पाएको कुरा जानकारी गराई वकपत्र गर्ने ।
- अदालत/न्यायिक निकायबाट भएको फैसला कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने ।
- अनुसन्धान, अभियोजन र न्याय निरोपणका क्रममा अनुसन्धान अधिकारी, अभियोजनकर्ता र न्याय निरोपण गर्ने अधिकारी र न्यायधीशलाई अनुचित रूपमा आस, त्रास, दबाव र प्रभावमा पार्ने प्रयत्न नगर्ने ।

समुदायले थाहा जानकारी पाइराख्नु पर्ने कुराहरू:

- कसैले पनि कानून उल्लंघन गरेर कुनै कानूनी व्यवस्थाको जानकारी थिएन वा जानेको थिइन भन्न पाउँदैन ।
- कसैलाई पनि कुनै प्रकारको भेदभाव वा छुवाछुत गर्न पाइँदैन ।
- दश वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकालाई कुनै अपराधमा सजाय हुँदैन । मुद्दा लाग्दैन ।
- बालबालिकालाई सिकाएर कुनै अपराध गर्न लगाएमा वा त्यसरी अपराध भएमा सिकाउने वा अपराध गर्न लगाउनेलाई पनि सजाय हुन्छ ।
- कसैलाई पनि कानून बमोजिम बाहेक थुनामा राख्न पाइँदैन ।
- कसैलाई पनि यातना दिन पाइँदैन । पक्राउ परेका व्यक्तिलाई कुटपिट गर्न वा कुनै किसिमको यातना दिने गर्न हुँदैन ।
- अपराधको सूचना दिनु सबैको कर्तव्य हो । नजिकको प्रहरी कार्यालयमा वा सम्बन्धित अनुसन्धान गर्ने निकायमा यस्तो सूचना दिनुपर्छ ।
- अपराधको बारेमा आफूलाई थाहा जानकारी भएको साँचो कुरा अनुसन्धानको क्रममा अनुसन्धान अधिकारी र अदालत/अर्धन्यायिक निकायमा बयान/वकपत्रमा भन्नुपर्छ ।

**मधुबन नगरपालिकामा
अपराधको प्रवृत्तिको
अवस्था**

प्रस्तुतकर्ता:-
प्र.नि. बखत बहादुर शाही
इलाका प्रहरी कार्यालय ढोढरी
बर्दिया ।

मिति:-२०८१।०१।१४ गते

प्रस्तुतीकरणका विषयहरू:-

- अपराधको परिचय
- अपराधको प्रवृत्ती/त्रिबर्षिय तथ्याङ्क (मधुबन नगरपालिका भित्रको)
- समस्या / चुनौतीहरू
- समाधानका लागी गरिएका र थप गर्नुपर्ने प्रयासहरू/सुझावहरू

अपराध

- प्रचलित कानूनले नगर्नु भनेको कार्य गर्नु वा गर्नु भनेको कार्य नगर्नु
- फौजदारी कानूनले निषेध गरेको कार्य
- प्रचलित कानूनले दण्ड हुने कार्य
- नेपाली बृहत शब्दकोष अनुसार:- अपराधलाई कानून बिरुद्धको काम, धार्मिक दृष्टिकोणबाट गर्न नहुने आचरण, पाप लाग्ने काम भनि अर्थ्याइएको छ ।

- शाब्दिक रूपमा अपराध भन्नाले दण्ड दिनुपर्ने कार्य, कसैको हानी भईहाल्ने अनुचित काम बिधि वा बिधान बिरुद्धको कार्य, खराब काम, पापकर्म, अत्याचार, धर्म वा नियतको बिरोधी काम भन्ने बुझाउछ ।
- कानुनी अर्थमा अपराध भनेको ब्यक्ति समाज वा राज्य बिरुद्धको दण्डनिय कार्यको कानून द्वारा निषेधित कार्य हो ।
- अपराध त्यस्तो अचरण हो जुन सम्बन्धित राष्ट्र तथा समाजका लागी घातक हुन्छ ।

अपराधको प्रवृत्ति (Crime trend)

- निश्चित समयावधी (बर्ष, महिना, हप्ता, दिन, घण्टा) भित्रको अपराधिक घटनाहरूको संख्याको आधारमा बिश्लेषण
- निश्चित समयावधीको तथ्याङ्कको आधारमा भावी समयावधीको अपराध संख्या अनुमान गरिने
- प्रवृत्तिले दिशा निर्देश गर्ने कारण सो आधारमा प्रहरीले आफ्नो गतिबिधि संचालन गरी अपराध रोकथाम गर्ने

मधुबन नगरपालिकामा घटेका अपराधको त्रिबर्षिय तथ्याङ्क

सि. नं.	मुद्दा शिर्षक	आ.ब. २०७९।०७८		आ.ब. २०८०।०७९		आ.ब. २०८१।०८०	
		दत्त	फर्क्यो बाँकी	दत्त	फर्क्यो बाँकी	दत्त	फर्क्यो बाँकी
१	कतव्य ज्यान	१	१	-	-	-	-
२	ज्यान माने उद्योग	१	१	-	-	४	४
३	सवारी ज्यान	३	३	-	१	५	५
४	सवारी गाँवध	१	१	-	-	-	-
५	सा.सु. बिरुद्ध कसर	१०	१०	-	५	५	-
६	ज.ज.क.	५	५	-	५	५	-
७	ज.ज.क.उ.	१	१	-	-	-	-
८	जुवा	-	-	-	१	१	-
९	बह विवाह	-	-	-	१	१	-
१०	चोरी	२	२	-	२	-	१
११	लागू औषध	१	१	-	३	३	-
१२	बाल यौन दुरुपयोग	-	-	-	१	१	-

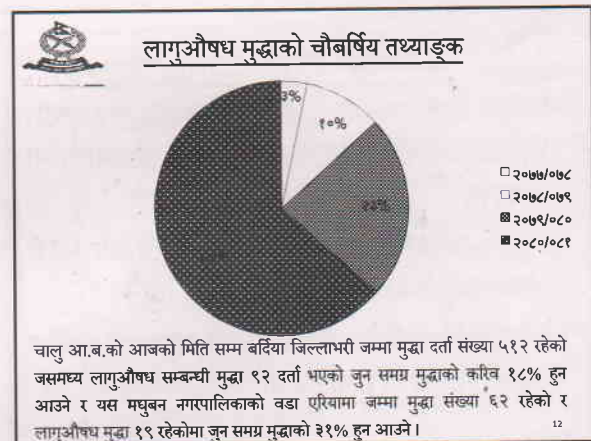
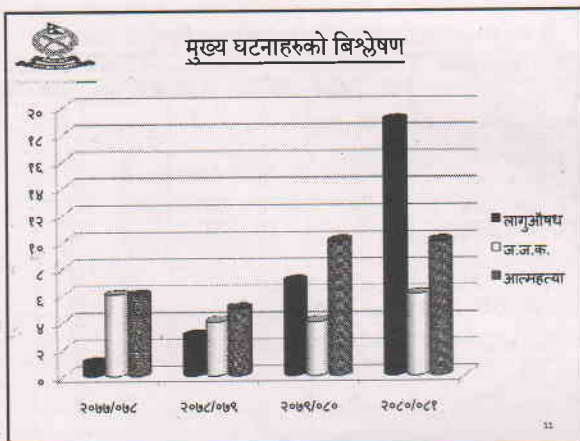
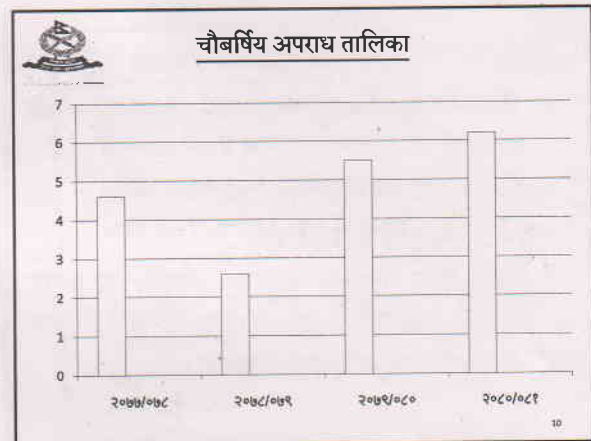
मधुवन नगरपालिकामा घटेका अपराधको त्रिबर्षिय तथ्याङ्क

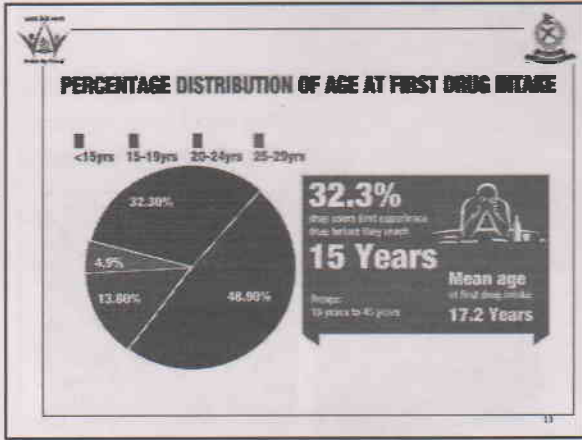
क्र.सं.	मुद्दा शिर्षक	आ.ब. २०७७/०७८			आ.ब. २०७८/०७९			आ.ब. २०७९/०८०		
		दर्ता	फर्याद	बोकी	दर्ता	फर्याद	बोकी	दर्ता	फर्याद	बोकी
१३	झु.आ.ह.	६	६	-	५	५	०	१०	-	१०
१४	भबितव्य ज्यान	२	२	-	१	-	१	२	-	२
१५	बाधको आक्रमण	७	७	-	१	-	१	३	-	३
१६	विष सेवन	१	१	-	-	-	-	-	-	-
१७	फुटकर ज्यान	३	३	-	१	-	१	४	-	४
१८	जातिय छुवाछुत	१	१	-	-	-	-	-	-	-
१९	बैङकिङ कसुर	१	१	-	-	-	-	२	२	-
२०	अपहरण, शरिर बन्धक राखि ज.क.	१	१	-	-	-	-	-	-	-
२१	कारेन्टलागी मृत्यु (भ.ज्या.)	-	-	-	१	-	१	२	-	२
२२	सपले टोकी मृत्यु (भ.ज्या.)	-	-	-	-	-	-	१	-	१
२३	अप्राधिक उपद्रव गर्ने नहने कसुर	-	-	-	-	-	-	१	१	-
२४	ठगी सम्बन्धी कसुर	-	-	-	-	-	-	१	१	-
	जम्मा	४६	४६	०	२६	२५	१	५५	३२	२३

चालु आ.ब.को अपराध तथ्याङ्क

क्र.सं.	मुद्दा शिर्षक	मुद्दा दर्ता संख्या	फर्याद संख्या	बोकी संख्या	कं.
१	जबरजस्ती करणी	६	३	३	
२	सागु औषध (ब्राउनसुगर)	१९	१५	४	
३	चोरी	२	२	०	
४	फुटकर ज्यान	२	०	२	
५	सुप्री आत्महत्या ज्यान	१०	०	१०	
६	बालयौन दुर्व्यवहार	१	१	०	
७	ज्यान मार्न उद्योग	२	१	१	
८	बाधको आक्रमणबाट मृत्यु भवितव्य ज्यान	२	०	२	
९	भबितव्य ज्यान	८	०	८	
१०	सवाधी ज्यान	५	४	१	
११	बहु विवाह	१	१	०	
१२	सवाधी गोबत	१	१	०	
१३	अमान व्यवहार	३	१	२	
	जम्मा	६२	२९	३३	१

- आ.ब.२०७७/०७८ मा कुल मुद्दा दर्ता संख्या ४६ रहेकोमा चालु आ.ब.को आजका मिति सम्मको मुद्दा दर्ता संख्या ६२ रहेको पाईन्छ । यसबाट ४ बर्षको अन्तरालमा झण्डै ४४% का दरले अपराधिक घटनाको संख्या बृद्धी भएको पाईन्छ ।
- यसरी अपराधको सम्बन्धमा प्रहरीमा उजुरी पर्नु वा मुद्दा दर्ता हुनु भनेको आम जनतामा कानुनी सजकता अभिवृद्धी भएको , अपराधलाई सहन हुन्न भन्ने मानसिकता बृद्धी भएको हो र पनि यथार्थमा समाजमा अपराधिक घटना त भएकै हो ।

- जिल्ला बर्दिया मधुवन न.पा. वडा नं. ३ बिपतपुर बस्ने बर्ष ३६ की सुमित्रा चौधरीले मिति २०८०।०७।२६ गते राती अन्दाजी २०;०० बजेको समयमा आफ्नो घरनजिकै रहेको सिसौ जातको रुखमा चुन्नीले घाँटीमा पासो लगाई झुण्डी मृत्यु भएको ।

- मिति २०८०।०६।०६ गते बिहान अन्दाजी ०६;०० बजेको समयमा जि.बर्दिया मधुवन न.पा. वडा नं. ५ खैरी सामुदायीक बनमा बर्ष अन्दाजी ३१ को दुर्गाराम साकीले नाम्लो (बरियो) ले पासो लगाई झुण्डी मृत्यु भएको

- खुला सिमानाका
- अबैध हातहतियाको ओसार-पसार तथा प्रयोग
- बाल विवाह, बहुविवाह, गरिबी तथा बेरोजगार
- जनचेतना तथा कानुनी ज्ञानको कमी
- घरेलु हिंसा, लैङ्गिक हिंसा, दाईजो, बोक्सको आरोप, जातिय छुवाछुत तथा कुरिती कुसस्कार आदि ।

21

समाधानका लागि गरिएका र गरिनुपर्ने प्रयासहरू

- मुख्य बजार क्षेत्र र बिभिन्न अपराधिक क्रियाकलापहरू हुनसक्ने क्षेत्रहरूमा सि.सि.क्यामेरा जडान गरिनु पर्ने ।
- रातको समयमा हुने अपराधहरूलाई न्युनिकरण गर्नको लागि बजार एरिया लगाएत अन्य सम्भावित क्षेत्रमा हाईमष्ट लाईटको व्यवस्था हुनु पर्ने ।
- लागुऔषध दुर्ब्यसनीमा फसेका युवा युवतीहरूको लागि पुनस्थापना केन्द्रको स्थापनाका साथै स्थानिय स्तरमानै ब्यापकरूपमा बिभिन्न सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू संचालन गरिनु पर्ने

22

समाधानका लागि गरिएका र गरिनुपर्ने प्रयासहरू

- समाजमा हुने बिभिन्न सामाजिक अपराधहरू (बालविवाह, बहुविवाह, दाईजो, बोक्सी आरोप, बालश्रम, जातिय छुवाछुत जस्ता समाजमा बिध्यमान करिती, कुसस्कार) न्युनीकरणका लागि उचित बजेट छुटाईनु पर्ने र सो बजेट सम्बन्धी क्षेत्रमानै खर्च गरिनु पर्ने ।
- बिपन्न परिवारका, अपाङ्गता भएका बालबालिका, महिला, एकल महिला तथा जोखिममा रहेका ब्यक्तिहरू जो माथि बिभिन्न अपराधहरू हुन सक्छ त्यस्ता ब्यक्तिहरूका लागि सरोकारवाला पक्षहरूले ध्यान दिनु पर्ने ।
- बढ्दो सवारी दुर्घटनालाई न्युनीकरण गर्नको लागि छाडा पशु चौपायको उचित ब्यवस्थापनको साथै बिभिन्न ट्राफीक सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू गरिनु पर्ने ।

23

- घरपरिवार भित्र हुने बिभिन्न किसिमका हिंसाहरू (लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा) न्युनीकरण गर्नको लागि सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू गरिनु पर्ने । (हजुरबुबा-नातिनातिना अन्तरक्रिया कार्यक्रम,)
- आत्महत्या सम्बन्धी घटनाहरू यस पालिका भित्र प्रत्येक बर्ष बढ्दो क्रममा रहेकोले सो को न्युनीकरणका लागि निति तथा कार्यक्रमहरूमा समेत समावेश गरिनु पर्ने ।
- अपराधिक क्रियाकलापलाई न्युनीकरण गर्नका लागि समुदाय प्रहरी साझेदारी कार्यक्रमलाई अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने र सोको लागि पालिका, वडा तथा टोलमा गठित समितीलाई सक्रिय राख्नु पर्ने आदी ।

24

लैङ्गिक हिंसाको परिचय र मुलुकी अपराध संहितामा भएको कसूर सम्बन्धी ब्यवस्था

२०८१ बैशाख १४ गते
नगेन्द्र लम्साल,
जिल्ला न्यायाधिवक्ता,
जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, बर्दिया

①

लैङ्गिक हिंसा

- लिङ्गका आधारमा शक्तिशालीबाट कमजोरमाथि गरिने भेदभावपूर्ण व्यवहार नै लैङ्गिक हिंसा हो ।
- लैङ्गिक हिंसा भन्नाले सार्वजनिक वा निजी जीवनमा लिङ्गको आधारमा कसै प्रति शारीरिक, मानसिक वा यौनजन्य क्षति वा पीडा पुर्याउने कार्यहरूलाई जनाउँछ ।
- लिङ्गका आधारमा हुने कुनै पनि प्रकारका अपमानजनक, पीडाजन्य वा धम्कीपूर्ण व्यवहार, दबाव, करकाप वा स्वेच्छाचारी रूपमा महिला, पुरुष वा तेस्रो लिङ्गीलाई स्वतन्त्रताको उपभोग गर्नबाट बञ्चित गर्ने कुनै पनि कार्य यस भित्र पर्छ ।

②

लैङ्गिक हिंसा

- लैङ्गिक हिंसाबाट महिला, पुरुष वा अन्य लिङ्गी जो कोही पनि पीडित हुन सक्छ ।
- हाम्रो सामाजिक संरचनामा शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार, सम्पत्ति, निर्णय प्रकृत्यामा महिलाको कम पहुँच छ । त्यसैगरी श्रोत परिचालन, शक्तिको प्रयोगमा महिलाको कम अवसर छ । पुरुष प्रधान पारिवारिक संरचनामा पुरुषको नियन्त्रण बढी हुन्छ । त्यसैले लैङ्गिक हिंसाबाट बढी महिला पीडित हुने गरेका छन् ।
- तर लैङ्गिक हिंसा भनेको महिला माथि हुने हिंसा मात्र भने होइन ।

③

लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान

- हरेक वर्ष नोभेम्बर २५ देखि डिसेम्बर १० सम्म विश्वभर लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान (२०८० सालमा मंसिर ९ गते देखि २४ गते सम्म परेको) मा विभिन्न कार्यक्रमहरू गरी मनाइन्छ ।
- सन् २०२३ को अन्तर्राष्ट्रिय नारा 'महिला र बालिकाविरुद्ध हिंसा रोक्न एकजुट लगानी।' "Unite! Invest to Prevent Violence Against Women & Girls"
- सन् २०२३ को राष्ट्रिय नारा 'लैङ्गिक हिंसा अन्त्यको सुनिश्चितता: महिला र बालबालिकामा लगानीको ऐक्यबद्धता' रहेको छ ।

④

हिंसाका स्वरूपहरू

- शारीरिक हिंसा
- मानसिक हिंसा
- सामाजिक सांस्कृतिक हिंसा
- यौन हिंसा
- आर्थिक हिंसा

⑤

लैङ्गिक विभेद उन्मुलन गर्न संविधानमा भएको ब्यवस्था

धारा १८ समानताको हक:

(१) सबै नागरिक कानूनको दृष्टिमा समान हुनेछन् । कसैलाई पनि कानूनको समान संरक्षणबाट बञ्चित गरिने छैन ।

धारा ३८ महिलाको हक:

(१) प्रत्येक महिलालाई लैङ्गिक भेदभाव विना समान वंशीय हक हुनेछ ।

(२) प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक हुनेछ ।

⑥

लैङ्गिक विभेद उन्मुलन गर्न संविधानमा भएको व्यवस्था

धारा ३८ महिलाको हकः

(३) महिला विरुद्ध धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसाजन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन । त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ ।

(४) राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुनेछ ।

7

लैङ्गिक विभेद उन्मुलन गर्न संविधानमा भएको व्यवस्था

धारा ३८ महिलाको हकः

(४) राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुनेछ ।

(५) महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुनेछ ।

(६) सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुनेछ ।

8

महिला माथि हुने हिंसात्मक अपराधलाई दण्डनीय बनाउन भएका कानूनी व्यवस्थाहरूः

- मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४
- घरेलु हिंसा (कसूर र सजाय) ऐन, २०६६
- कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१
- बोक्सीको आरोप (कसूर र सजाय) ऐन, २०७२
- मुलुकी अपराध संहिता, २०७४

9

मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ मा भएको व्यवस्था

कसूरदारलाई हतोत्साहित गर्ने व्यवस्थाहरू

- नेपाली नागरिक विरुद्ध जबरजस्ती करणी वा हाडनाता करणीको कसूर लगायतका केही कसूर नेपाल बाहिर गरेको भए पनि नेपाल भित्रै कसूर गरेको मानी सजाय हुन सक्ने । दफा २(३)(ड)
- जबरजस्ती करणीको कसूरबाट पीडित महिलालाई समेत निजी रक्षाको अधिकार प्राप्त हुने । दफा २६(२) (ख)
- जबरजस्ती करणी गरी ज्यान मारेको कसूरमा कसूरदार जीवित रहेसम्म कैद हुने व्यवस्था रहेको । दफा ४१ (च)

10

मुलुकी अपराध संहितामा भएको व्यवस्थाहरू

- सार्वजनिक स्थानमा महिला र बालबालिकासमेतलाई हातपात वा हैरानी गर्न वा त्यसको उद्योग गरेमा कसूर गर्ने वा गराउनेलाई १ वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने । दफा ११८ । हानि नोक्सानी बापत दफा १२७ मा क्षतिपूर्तिको व्यवस्था ।
- लिङ्ग, वैवाहिक स्थिति र गर्भावस्थासमेतका आधारमा भेदभावपूर्ण व्यवहार गरेमा कसूर गर्ने वा गराउनेलाई तीन वर्षसम्म कैद वा तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय । दफा १६०
- दास वा कामारा, कामारी बनाउन, राख्न, काममा लगाउन वा सो सरहको अन्य कुनै पनि व्यवहार गर्न वा गराउन नहुने । कसूर गरेमा पाँच वर्षदेखि दश वर्षसम्म कैद र पचास हजारदेखि एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १६३

11

मुलुकी अपराध संहितामा भएको व्यवस्थाहरू

- महिलाको रजस्वला वा सुत्केरीको अवस्थामा छाउपडीमा राख्न वा त्यस्तै अन्य कुनै किसिमका भेदभाव, छुवाछुत वा अमानवीय व्यवहार गर्नु वा गराउनु हुँदैन । दफा १६८(३) कसूर गर्ने व्यक्तिलाई तीन महिनासम्म कैद वा तीन हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय । दफा १६८(४) राष्ट्रसेवकले यस दफामा लेखिएको कसूर गरेमा निजलाई थप तीन महिनासम्म कैद सजाय हुने । दफा १६८ (५) ।
- विवाह गर्ने व्यक्तिहरूको मञ्जुरी बिना विवाह गराईएमा विवाह बदर भई कसूर गर्नेलाई दुई वर्ष सम्म कैद र बीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १७१

12

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

- परम्परा अनुसार चली आएको अवस्थामा बाहेक हाडनाता करणीमा सजाय हुने नातामा विवाह गर्न वा गराउने कार्य गरेमा विवाह थाहा नपाई भएकोमा विवाह बदर हुने तथा जानी जानी भएको रहेछ भने त्यस्तो विवाह गर्नेलाई हाडनाता करणीको कसूरमा हुने सजाय र गराउनेलाई तीन महिनासम्म कैद वा तीन हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने र त्यस्तो विवाह स्वतः बदर हुने । दफा १७२
- विवाह गर्ने व्यक्तिको उमेर बीस वर्ष नपुगी विवाह गर्न वा गराउन नहुने । उक्त विवाह बाल विवाह हुने र भएको विवाह स्वतः बदर हुने । कसूर गर्नेलाई तीन वर्ष सम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १७३

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

- आफ्नो परम्परादेखि चली आएको सामान्य उपहार, भेटी, दक्षिणा वा शरीरमा लगाएको एकसरो गहना बाहेक विवाह गर्ने दुलाहा दुलहीका तर्फबाट कुनै किसिमको माग गरी वा लेनदेन शर्त राखी विवाह गर्न वा गराउन हुँदैन । कसूर गर्नेलाई तीन वर्षसम्म कैद वा तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने । दफा १७४ (१) र (२) ।
- कसैले विवाह गरी सकेपछि चल, अचल सम्पत्ति वा दाइजो माग गर्न वा चल, अचल सम्पत्ति वा दाइजो नदिएको कारणले दुलही वा निजका नातेदारलाई हैरान पार्न, सताउने वा कुनै अमानवीय वा अपमानजनक व्यवहार गर्न नहुने । कसूर गरेमा ५ वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने । दफा १७४ (३) र (४) ।

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

- विवाहित पुरुषले वैवाहिक सम्बन्ध कायम रहेको अवस्थामा अर्को विवाह गर्न नहुने । कुनै पुरुष विवाहित हो भन्ने जानी जानी त्यस्तो पुरुषसँग कुनै महिलाले विवाह गर्न नहुने । पति पत्नीले कानून बमोजिम अंशवण्डा गरी भिन्न भएमा पुरुष वा महिलाले पुनः विवाह गर्न सक्ने । कसूर गर्ने वा गराउने व्यक्तिलाई एक वर्षदेखि पाँच वर्षसम्म कैद र दश हजार रुपैयाँदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । विवाह स्वतः बदर हुने । दफा १७५

15

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

महिलालाई लक्षित गरी हुने अपराधमा कठोर सजायको ब्यवस्था

- कसैले कसैलाई आत्महत्याको दुरुत्साहन दिन वा त्यस्तो काम गर्नेसम्मको परिस्थिति खडा गर्न वा गराउन नहुने । कसूर गरेमा ५ वर्षसम्म कैद र ५० हजार सम्म जरिवाना हुने । दफा १८५ ।

16

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

महिलाको प्रजनन अधिकार सुरक्षित गर्न अपराधिकरण गरिएका विषयहरु

- गर्भवती महिलालाई करकाप गरी वा धम्की दिई वा ललाई फर्काई वा प्रलोभनमा पारी गर्भपतन गराउन नहुने । दफा १८८(२) कसूर गर्ने वा गराउनेलाई अवधि अनुसार ५ वर्षसम्म कैद र रु ५० हजारसम्म जरिवाना हुने । दफा १८८(३)
- गर्भवती महिलाको ज्यान लिने उद्योग गर्दा महिला नमरी निजको गर्भमा रहेको पच्चीस हप्ता वा पच्चसीस हप्ता भन्दा बढी अवधिको गर्भपतन भएमा कसूरदारलाई यस संहिता वा अन्य कानून बमोजिमको सजायमा थप पाँच वर्षसम्म कैद हुने । ज्यान माने उद्योगमा हुने सजायमा थप ५ वर्षसम्म कैद हुने । दफा १८८(५)

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

महिलाको प्रजनन अधिकार सुरक्षित गर्न अपराधिकरण गरिएका विषयहरु

- गर्भवती महिला विरुद्ध कुनै रिसइवीले कुनै काम गर्दा गर्भपतन हुन गएमा गर्भपतन गर्ने नियतले त्यस्तो काम गरेको रहेनछ भने पनि अवधी अनुसार ५ वर्षसम्म कैद हुने । दफा १८८(६) ।
- गर्भपतन गराउने उद्देश्यले गर्भमा रहेको भ्रूणको लिङ्ग पहिचान गर्ने वा गराउनेलाई तीन महिनादेखि ६ महिनासम्म कैद । लिङ्ग पहिचान गरी गर्भपतन गर्ने वा गराउनेलाई दफा १८८(३) को सजायमा थप एक वर्षसम्म कैद ।

18

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

महिलाको स्वायत्तता सुरक्षित राख्न गरिएका ब्यवस्थाहरु

- गर्भवती महिलाको मञ्जुरीले १२ हप्तासम्मको गर्भ पतन गराएकोमा, गर्भपतन नगराएमा गर्भवती महिलाको ज्यानमा खतरा पुग्न सक्छ वा निजको शारीरिक वा मानसिक स्वास्थ्य खराब हुन सक्छ वा विकलाङ्ग बच्चा जन्मन्छ भनी इजाजत प्राप्त चिकित्सकको राय भई महिलाको मञ्जुरीले गर्भपतन गराएकोमा, जबरजस्ती करणी वा हाडनाता करणीबाट रहेको १८ हप्तासम्मको गर्भ गर्भवती महिलाको मञ्जुरीले गर्भपतन गराएकोमा र रोग प्रतिरोधक क्षमता उन्मुक्ति गर्ने जिवाणु (एच.आई.भि.) वा त्यस्तै प्रकृतिको अन्य निको नहुने रोग शरीरमा भएकी महिलाको मञ्जुरीले गर्भपतन गराएकोमा कसूर नमानिने । दफा १८९

19

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

महिलाको संवेदनशील अंगमा शारीरिक क्षति पुर्याएमा

- महिलाको स्तनकाटी दिएमा वा महिलालाई बाझोपन बनाएमा अङ्गभङ्गको कसूर मानी १० वर्षसम्म कैद र १ लाख सम्म जरिवाना हुने । दफा १९२

महिलालाई लक्षित गरी हुने अपराधमा कठोर सजायको ब्यवस्था

- तेजाब प्रयोग गरी अङ्गभङ्ग गरेमा । अवस्था अनुसार बीस वर्ष कैद र दश लाख रुपैयाँ जरिवाना, पन्ध्र वर्षदेखि बीस वर्षसम्म कैद र सात लाख रुपैयाँदेखि दश लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना, सात वर्षदेखि दश वर्षसम्म कैद र पाँच लाख रुपैयाँदेखि सात लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना, सात वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँदेखि तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना । दफा १९२ क (ख)दफा १ देखि ६)

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

महिलालाई लक्षित गरेर हुने गरेका अपराधमा कठोर सजायको ब्यवस्था

- तेजाब प्रयोग गरी अङ्गभङ्गको कसूरको पीडितले जरिवाना बापत प्राप्त पुरै रकम पीडितलाई क्षतिपूर्ति बापत दिनुपर्ने । दफा १९२ क (७)
- पीडित व्यक्तिलाई भएको शारीरिक र मानसिक पीडा र अङ्गभङ्गको गम्भीरता तथा जरिवाना रकम समेत विचार गरी सजाय निर्धारण गर्दा मनासिव क्षतिपूर्ति भराउनु पर्ने । दफा १९२ क (८)

21

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

महिलालाई लक्षित गरेर हुने गरेका अपराधमा कठोर सजायको ब्यवस्था

- ज्वलनशील, जैविक वा विषालु पदार्थ प्रयोग गरी कुरूप पार्ने कसूरदारलाई अनुहार कुरूप पारेमा ५ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद र १ लाख देखि ५ लाखसम्म जरिवाना र शरीरको अन्य अङ्ग कुरूप पारेमा वा शरीरमा पीडा पुर्याएमा तीन वर्षदेखि पाँच वर्षसम्म कैद र पचास हजार रुपैयाँदेखि तीन लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा १९३ (२) ।
- उक्त कसूरमा जरिवाना बापत प्राप्त पुरै रकम पीडितलाई क्षतिपूर्ति बापत दिनु पर्ने । दफा १९३ (३) ।

22

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

कठोर सजायको ब्यवस्था

दफा २१९ जबर्जस्ती करणी गर्न नहुने

(१) कसैले जबर्जस्ती करणी गर्न हुँदैन ।

(२) कसैले कुनै महिलालाई निजको मञ्जुरी नलिई करणी गरेमा वा मञ्जुरी लिएर भए पनि अठार वर्ष भन्दा कम उमेरको कुनै बालिकालाई करणी गरेमा निजले त्यस्तो महिला वा बालिकालाई जबर्जस्ती करणी गरेको मानिनेछ ।

स्पष्टिकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि:

(क) करकाप, अनुचित प्रभाव, डर, त्रास, झुक्यानमा पारी वा अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिई लिएको मञ्जुरीलाई मञ्जुरी मानिने छैन, ।

23

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

दफा २१९ जबर्जस्ती करणी गर्न नहुने

स्पष्टिकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि:

(ख) होस ठेगानमा नरहेको अवस्थामा लिएको मञ्जुरीलाई मञ्जुरी मानिने छैन,

(ग) गुदद्वार वा मुखमा लिङ्ग पसाएमा, गुदद्वार, मुख वा योनीमा लिङ्ग केही मात्र पसेको भएमा, लिङ्ग बाहेक अन्य कुनै वस्तु योनीमा प्रवेश गराएमा पनि जबर्जस्ती करणी गरेको मानिनेछ ।

24

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

दफा २१९ जबर्जस्ती करणी गर्न नहुने

(३) जबर्जस्ती करणी गर्ने व्यक्तिलाई त्यसरी करणी गर्दाको परिस्थिति र महिलाको उमेर हेरी देहाय बमोजिम कैद हुनेछः

- (क) दश वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिका, पूर्ण अशक्त, अपाङ्गता भएका वा सत्तरी वर्षभन्दा बढी उमेरका महिला भए जन्म कैद,
- (ख) दश वर्ष वा दश वर्षभन्दा बढी चौध वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिका भए अठार वर्षदेखि बीस वर्षसम्म,
- (ग) चौध वर्ष वा चौध वर्षभन्दा बढी सोह वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिका भए बाह्र वर्ष देखि चौध वर्षसम्म,
- (घ) सोह वर्ष वा सोह वर्षभन्दा बढी अठार वर्षभन्दा कम उमेरकी महिला भए दश वर्षदेखि बाह्र वर्षसम्म,
- (ङ) अठार वर्ष वा अठार वर्षभन्दा बढी उमेरकी महिला भए सात वर्षदेखि दश वर्षसम्म ।

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

दफा २१९ जबर्जस्ती करणी गर्न नहुने

(३क) जबर्जस्ती करणी गर्ने व्यक्तिलाई उपदफा (३) बमोजिमको कैद सजायको अतिरिक्त देहाय बमोजिमको जरिवाना समेत हुनेछ र त्यस्तो जरिवाना बापत प्राप्त सबै रकम प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको पीडित राहत कोषमा जम्मा गरिनेछः

- (क) उपदफा (३) को खण्ड (क) वा (ख) बमोजिम कैद सजाय हुने कसूरदारलाई सात लाख रुपैयाँ जरिवाना,
- (ख) उपदफा (३) को खण्ड (ग) वा (घ) बमोजिम कैद सजाय हुने कसूरदारलाई पाँच लाख रुपैयाँ जरिवाना,
- (ग) उपदफा (३) को खण्ड (ङ) बमोजिम कैद सजाय हुने कसूरदारलाई तीन लाख रुपैयाँ जरिवाना,

26

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

दफा २१९ जबर्जस्ती करणी गर्न नहुने

• वैवाहिक सम्बन्ध रहेको अवस्थामा पतिले पत्नीलाई जबर्जस्ती करणी गरेमा पाँच वर्ष सम्म कैद हुने । दफा २१९ (४)

• प्रतिरोधक क्षमता हास गर्ने जिवाणु (एच.आई.भि. पोजिटिभ) वा सरुवा यौनरोग भएको थाहा पाउँदा पाउँदै कसैले जबर्जस्ती करणी गरेको रहेछ भने त्यस्तो कसूरदारलाई उपदफा (३) मा लेखिएको सजायमा थप सजाय हुने । दफा २१९ (६)

(क) एच.आई.भि. पोजिटिभ भएको थाहा पाउँदा पाउँदै जबर्जस्ती करणी गरेमा दफा १०५ बमोजिमको सजाय, (दश वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना) दफा २१९ (६)

(ख) अन्य सरुवा यौन रोग भएको थाहा पाउँदा पाउँदै जबर्जस्ती करणी भएको भए तीन वर्ष कैद र तीस हजार रुपैयाँ जरिवाना । दफा २१९ (६)

27

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

• सामूहिक रूपमा जबर्जस्ती करणी गरेमा वा ६ महिना भन्दा बढीको गर्भवती, अशक्त वा अपाङ्ग वा शारीरिक वा मानसिक रूपमा अस्वस्थ महिलालाई वा हातहतियार देखाई जबर्जस्ती करणी गरेमा उपदफा (३) मा लेखिएको सजायमा थप पाँच वर्षसम्म कैद सजाय हुने । दफा २१९ (७)

• कसैले हाडनाताकी महिलालाई जबर्जस्ती करणी गरेकोमा निजलाई हाडनाता करणीमा हुने सजाय समेत थप हुने ।

• हाडनातामा करणी गरेमा नाता सम्बन्ध हेरी अधिकतम जन्मकैद देखि न्यूनतम एक वर्षदेखि तीन वर्षसम्म कैद र दश हजार रुपैयाँदेखि तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना । दफा २२० अदालतमा कारबाहीका लागि व्यक्तिले मुद्दा दिनुपर्ने । क्षतिपूर्तिको ब्यवस्था नभएको ।

28

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

• यौन दुर्व्यवहार गरेमा तीन वर्षसम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना । अदालतमा कारबाहीका लागि पीडितले मुद्दा दिनुपर्ने । क्षतिपूर्तिको ब्यवस्था भएको । दफा २२४ ।

• बालबालिकालाई बालयौन दुरुपयोग गरेमा तीन वर्ष सम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा २२५

• बालबालिकालाई अप्राकृतिक मैथुन गरेमा दफा २१९ को जबर्जस्ती करणीको सजाय बमोजिम सजाय हुने । दफा २२६ (३)

• कसैले कसैको मञ्जुरी बिना अप्राकृतिक मैथुन गरेमा तीन वर्षसम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । अदालतमा कारबाहीका लागि पीडितले मुद्दा दिनुपर्ने । क्षतिपूर्तिको ब्यवस्था भएको । दफा २२६ (१) र (२) ।

29

मुलुकी अपराध संहितामा भएको ब्यवस्थाहरु

• करणी सम्बन्धी कसूर भएपछि पीडित वा पीडितको परिवारलाई कुनै प्रकारको डर, धाक, धम्की दिई वा करकापमा पारी कुनै किसिमको लेनदेन गरी वा नगरी त्यस्तो कसूरमा उजुरी नगर्न, जाहेरी नदिन वा अदालतमा उपस्थित नहुन मञ्जुर गराउन वा कसूर गर्ने व्यक्ति र पीडित वा पीडितको परिवारको सदस्यबीच मेलमिलाप वा मिलापत्र गराउन वा त्यसको लागि दबाव दिन वा प्रभावमा पारेमा कसूर गर्ने गराउने व्यक्तिलाई तीन वर्षसम्म कैद र तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने । दफा २२७ 'क' (१) र (२) ।

• सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले करणी सम्बन्धी कसूरमा मिलापत्र गराउने कार्यमा दफा २२७ 'क' (१) को कसूर गरेमा दफा २२७ 'क' (२) मा हुने सजायमा थप ६ महिना कैद सजाय हुने ।

केही जिज्ञाशा भए ?

धन्यवाद ।

31